

«Tomiris rowaýaty»

Category: Kitapcy, Teatr we kino sungaty

написано kitapcy | 24 января, 2025

"Tomiris rowaýaty" «TOMIRIS ROWAÝATY»

kitapcy.com

• **Gadymy türklerde we biziň günlerimizde aýal-gyzlara bolan garaýyş**

Birküç günlükde tomaşa eden «Tomiris rowaýaty» («The Legend of Tomiris») taryhy çeber filmimi taryh bilen gyzyklanýanlara görmegi maslahat beryärin.

Çeber filmiň IMDb utugy sizi ýalňyşdyraýmasyn. Meniň pikirimçe çeber film has ýokary utuga mynasyp.

Režissýor Akan Sataýewiň surata düşüren, baş rollarda Eduarda Minett, Ghassan Massoud, Zarina Ýewa dagynyň oýnaýan gazak çeber filminde b.e.öñki VI asyrda ýaşandygy aýdylýan Orta Aziýa sähralyklarynyň legendar patyşasy Tomirisiň hekaýaty gürrüň berilýär. Agzaýan kinofilmim hakda eşidenimde, haýal etmän oña tomaşa etdim, çünki birnäçe ýyl öñ Gerodotyň

«Taryhyň» okanymda Tomiris barada berýän gürrüňi ünsümi çekipdi.

Kinofilmde baha bermezimden öň Gerodotyň kitabynda Tomiris we massagetler hakynda nämeleri aýdypdyr, gysgaça ser salalyň:

«Kir Babylyň işini bitirenden soň massagetleri-de golastyna salmak isledi. Bu ýurt ilki aýdylýanlara seredilse-hä, uly we güýçli bolmaly, daň ýeriniň agarýan we günüň dogýan ugrunda, Araksyň aňry tarapynda, issedonlaryň garşysynda oturýarlar. Bularyň skiflerdendigini aýdýanlaram bar.»

Massagetler äriniň ölüminden soň tagta geçen melike Tomirisiň agalygynda ýasaýardы.

Kir melikä ilçileri ugratdy, özüne aýal edip almak isleyändigini aýtdy. Emma Tomiris onuň düýp isleyän zadynyň özi däl-de, massaget patyşalygydygyny bilip duransoň, muny kabul etmedi.

Kir guran hilesi ýöremänsoň, leşgerini Araksyň üstüne sürdi we massagetlere garşy açık ýorişe rowana boldy.»

Hawa, gürrüni edilýän ýöriş üçin taryhdaky ilkinji pers döwleti bolan Ahameni imperiyasynyň düýbüni tutujy we ilkinji hökümdary Kir janyndan el üzмeli bolýar.

Gerodotyň kitabynda agzalýan massagetler bolsa, gadymy türkleriň ata-babalaryndandygy öňe sürülýän saklardyr.

Kinofilmde dolanyp geler bolsak, karizmatiki lideriň keşbini berýän Tomiris harby taýdanam, taktiki we syýasy taýdanam ukyp-başarnyklylygy bilen tomaşaçylary özüne bendiwan edýär.

Çeper filmde ünsümi çeken meselelerden biri-de, gadymy türklerde aýal-gyzlaryň jemgyýetçilik durmuşyndaky ornudygyny aýdaýyn.

Görnüşi ýaly gadymy türklerde jemgyýetçilikde jynsy deňsizlik ýaly zatdan söz açylmandyr. Aýal-gyzlar erkekler bilen deň hereket edýär.

Bu kinofilmde aýalyň maşgala içinde-de, köpçülige çykanda-da, syýasy arenada-da erkekden yzda durmandygyny we kämahal ýanynda bolsa, kämahalam öñünde ýer alandygyny görýärис.

Hatda söweşlerde-de aýal-gyzlar erkeklee bilen egin-egne berip görevärler.

Şeýle hem kinofilmde Tomirisiň durmuşa cykjak erkeğini-de özünüň saýlaýandygyny belläp geçmek isleyärin. Sosiolog Orhan Bingöliň «Jemgyýetçilik jynsyýet faktory we Türkiyede zenanlyk» («Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'de Kadınlık») makalasynda ýer alan şu jümleleriň, gürrüňsiz, çeper filmde jogaby bar:

«... Erkegiň aýaly urup-ýençmegin türklerde görlüp-eşdilmedik zat bolupdyr... Çaga gadymy türklerde juda ezizdir. Aýal çaga dogursa, oňa bolan söýgem maşgalada has artypdyr... Altaylıarda aýal bilen erkegiň arasyndan sözleşik we duşuşyk doly erkin ýagdaýda bolup geçipdir.»

Maşgala gurluşynda çaga bolan garaýışda o diýen bir üýtgeşme bolandyr öýdemok.

Çaga diňe gadymy türklerde däl, häzirki günlerde-de eý görülýär. Gynansak-da, diňe gadymy türklerde görlüp-eşdilmedik ýaramaz gylyk «aýaly urup-ýençme» şu günümüzde her gün diýen ýaly eşdip ýören zademyza öwrüldi.

Aýal-gyzlary horlaýan erkekleriň aň taýdan alanda b.e.öñki VI asyrda ýaşan türklerdenem yzda bolmagy üstünde oýlanmaly mesele.

Şu günüň Türkiyésinde aýal-gyzlara zorluk-sütem edýän erkek tipologiyasynyň jynsyýet diskriminasiýasyna esaslanýan zenanlyk faktoryndan iýmitlenýändigini bilyäris.

Türk zenanynyň deň we azat raýatdygy düşünjesiniň jemgyýetimizde täzeden janlanmagy üçin hemmämiziň öñünde uly jogapkärçilik bolup durýar.

Hawa, ýurdumyzda jemgyýetçilik jnsy deňsizligi we zenanlyk faktory wajyp çözülmeli mesele bolup öñümüzde keserip dur.

Umut HAJYFEWZIOLY.

07.03.2022 ý. Teatr we kino sungaty